

Erken Yaşlardaki Evlilikler ve Gebelikler

Banu Akadlı Ergöçmen, Prof.Dr.
İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Doç.Dr.

20 Mart 2015

Erken Evlilik/Çocuk Yaşta Evlilik

Çocuk yaşta evlilik,
“fiziksel, fizyolojik ve psikolojik
açılardan evlilik ve çocuk doğurma
sorumluluğu taşımaya hazır olmadan
ve genellikle 18 yaşından önce
gerçekleşen evlilikler”dir

(IPPF, 2007)

Uluslararası düzeyde

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,
 - Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW),
 - Çocuk Hakları Sözleşmesi,
 - Pekin Konferansı gibi uluslararası sözleşmeler
-
- Dünyada (2013 itibariyle) hayatta olan 700 milyondan fazla kadın 18 yaşından önce evlenmiş.
 - 2006 yılı evlilik istatistiklerine göre, dünya genelinde 20-24 yaş grubundaki kadınların 60 milyondan fazlası 18 yaşından önce evlenmiş.

İnsan hakları ihlali olan erken/çocuk yaşta evliliklere ilişkin bazı gerçekler

- **Küresel bir sorun**
- **Daha çok kız çocuklarını etkiliyor**
- **Dünya genelinde, sosyal ve ekonomik kurumlara köklü olarak yerleşmiş**
- **Din, gelenekler yoluyla ve farklı nedenlerle devam etmekte**
- **Aile, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk ve ekonomik açıdan hayatta kalma stratejileri, gelenekler ve kültür, güvensiz ortamlarda yaşamak vb. iç içe geçen faktörler erken evlilikleri teşvik ediyor ve pekiştiriyor**
- **Fırsat eşitsizliği yaratıyor**

Erken evlilik oranının en yüksek olduğu ülkeler

Niger (%76)

Afrika Cumhuriyeti (%68)

Chad (%68)

Bangladesh (%65)

Mali (%55)

Guinea (%52)

Güney Sudan (%52)

Burkina Faso (%52)

Malawi (%50)

Mozambik (%48)

Hindistan (%47)

Bu sunum ile amaçlanan:

- **Türkiye’de erken evlenme oranlarındaki değişimi göstermek;**
- **Erken evlilikleri artıran sosyal, ekonomik ve demografik risk faktörlerini ortaya çıkarmak;**
- **Erken yaşlardaki doğurganlığın ülke genelindeki durumunu vermek;**

... ve böylece

- **Erken evliliklerle ilgili mücadeleye istatistiksel bilginin sunumu ile katkıda bulunmak;**
- **Erken evliliklerin önlenmesine yönelik ipuçları sunarak veri temelli politika geliştirilebilmesi için bilgi sağlamak.**

Veri

**Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün beşer yıllık
aralarla yaptığı demografik araştırmalardan
1993-2008**

**yılları arasında yapılmış olan karşılaştırılabilir
nitelikteki son dört**

**“Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması” ile
bazı bilgiler için**

**“2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması”nın
verisi kullanılmıştır.**

Araştırmalar

- Hanehalkı örneklem araştırmalarıdır.
- Ülke geneli, yerleşim yeri ve bölge düzeyinde temsil edici düzeydedirler.
- Örneklemeleri çok aşamalı, tabakalı, ağırlıklı küme yöntemidir.
- Bilgi, hanehalkı soru kağıdı ve 15-49 yaş grubunda evlenmiş kadınlara yönelik kadın soru kağıdı ile kadınlarla yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir.
- ❖ Karşılaştırılabilir çalışmalardır.

Araştırma Soru kağıdı

Hanehalkı soru kağıdı (hanehalkı üyeleri)

Yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, hanehalkı sosyal ve ekonomik düzeyi

Bireysel Kadın soru kağıdı (Evlenmiş Kadın, 15-49 yaş)

Temel özellikler

Göç tarihçesi

Evlilik tarihçesi ve evlilikle ilgili bilgiler

Gebelik, doğum tarihçesi ve doğurganlık

Üreme sağlığı

Gebeliği önleyici yöntem kullanımı

Doğum öncesi ve sonrası bakım

Emzirme, beslenme ve çocuk sağlığı

Kadının çalışma tarihçesi ve kadının statüsü

Eşin özellikleri

Kadınlar ve 5 yaş altı çocuklar için antropometrik ölçümler

Lojistik regresyon veri kaynağı

2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması

Örneklem büyüklüğü

10,525 hanehalkı,
7,405 15-49 yaşlarında olan evlenmiş kadınlar

Araştırma tasarımı

Ağırlıklı, çok aşamalı, tabakalı küme örnekleme
Hanehalkı temelli araştırma
Ülke geneli, kent/kır, 5 bölge, 12 bölge

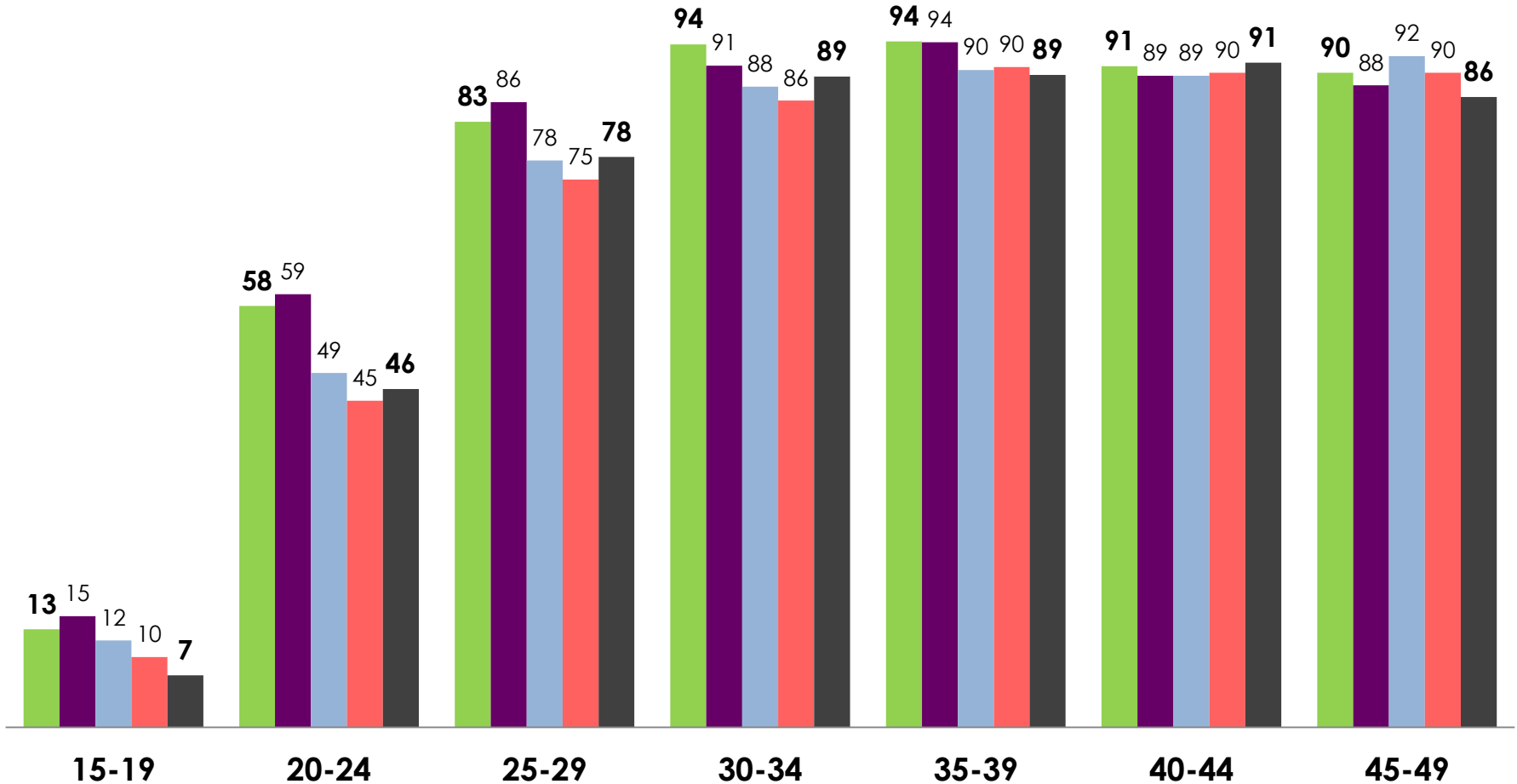
Evlilik tanımı

- **Resmi istatistiklerden daha geniş kapsamdadır.**
- **Resmi nikah ile sınırlı değildir,**
- **Dini nikah ile yapılan evlilikler ve kendilerini evli olarak beyan eden kadınların beraberliklerini de kapsar.**

Yaş gruplarına göre evlilik yüzdeleri

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları

■ 1993 ■ 1998 ■ 2003 ■ 2008 ■ 2013

Ortalama ilk evlenme yüzdeleri (birikimli)

1993-2008 TNSA

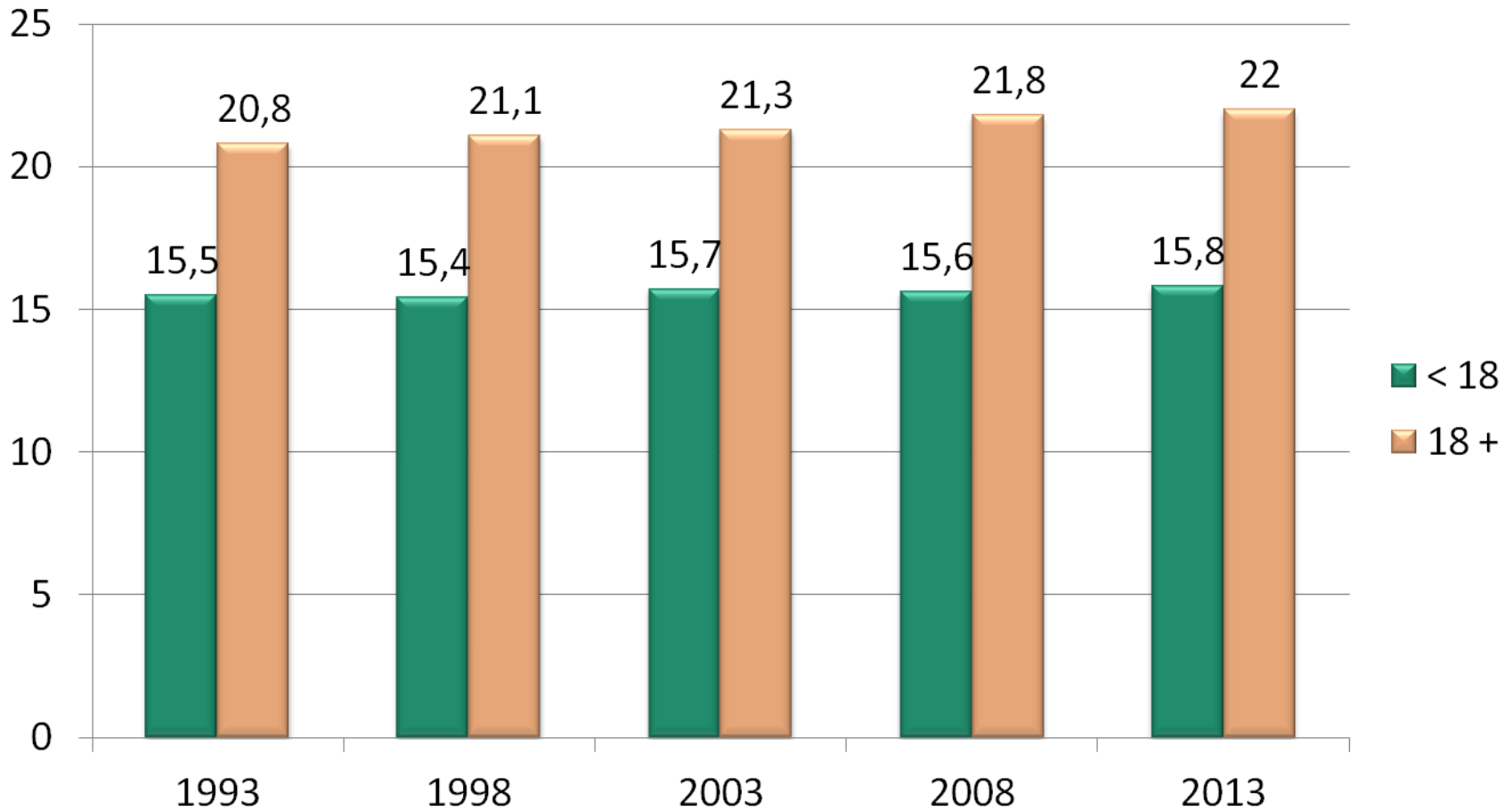
15-49 yaş grubu evlenmiş kadınlar

Yaş	1993	1998	2003	2008	2013
<12	3,0	3,4	1,3	1,3	.6
13	4,5	4,2	2,7	2,2	1,7
14	9,6	9,0	6,2	5,4	3,9
15	18,4	17,5	13,0	11,0	8,2
16	29,7	27,6	22,6	18,7	15,6
17	42,8	39,0	34,0	28,3	24,9
18	55,8	51,1	45,9	39,7	35,8
19	67,0	62,4	57,1	50,8	46,7
:					
35	99,9	99,8	99,8	99,3	99,6
Toplam	6519	8576	8075	7405	6988

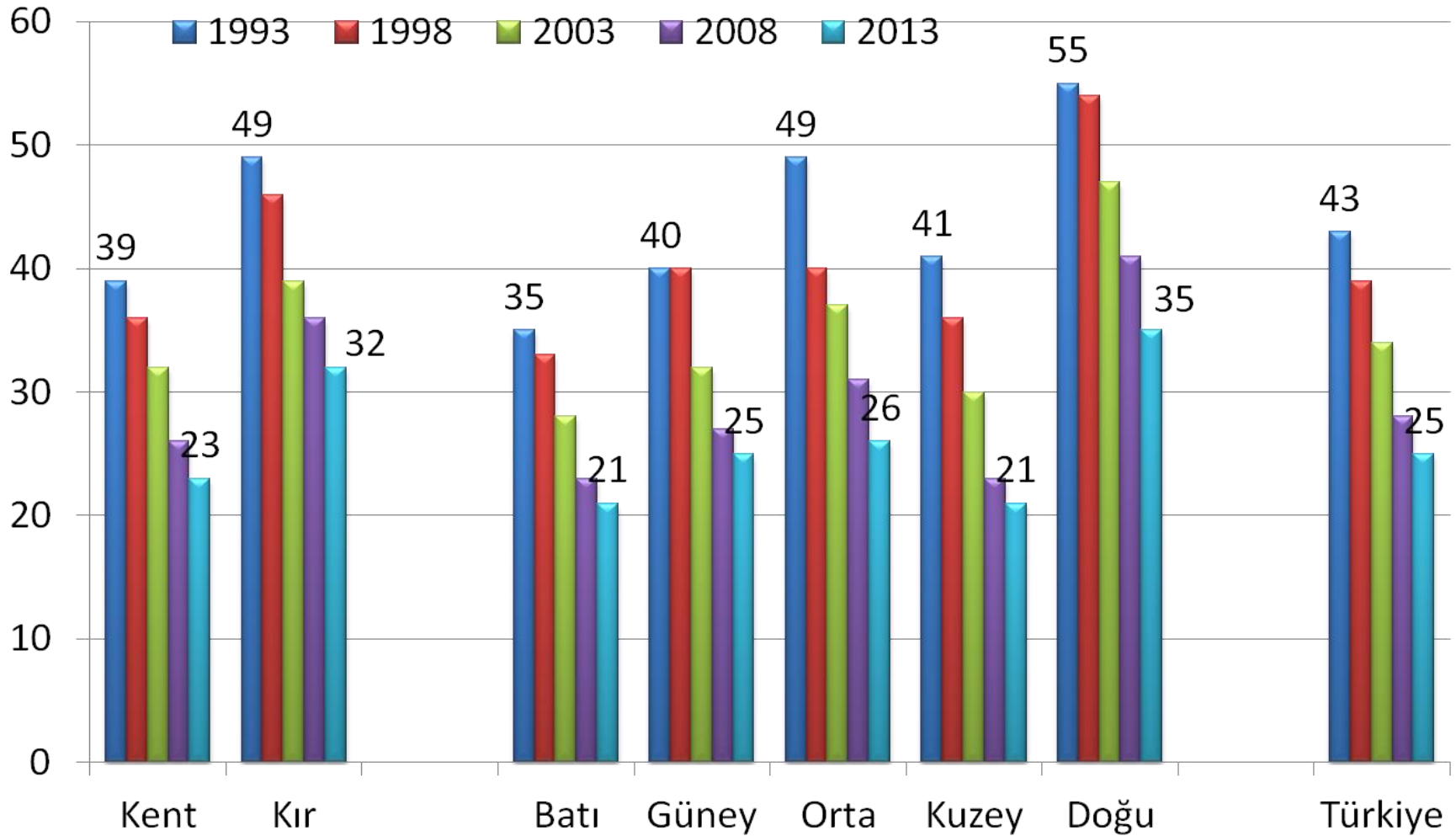
Ortalama ilk evlenme yaşlarının yıllara göre değişimi: 1993-2008

	Türkiye için ortalama ilk evlenme yaşı	Evlilik Yaşı		N
		18 < yaş	18 + yaş	
TNSA-1993	18,50	15,48	20,76	6519
TNSA-1998	18,87	15,41	21,08	8576
TNSA-2003	19,36	15,66	21,26	8075
TNSA-2008	20,08	15,63	21,84	7405
TNSA-2013	21,00	15,78	21,98	7063

18 yaş öncesi ve sonrası evlenen kadınların ortalama ilk evlenme yaşları

Erken evlenme yüzdeleri, 1993-2013 (15-49 evlenmiş kadınlar)

Araştırma Yöntemi

→ Betimsel analizler

→ Lojistik regresyon analizi

Bağımlı değişken:

“1” 18 yaşından önce evlilik

“0” 18 yaşından sonra evlilik

Bağımsız değişkenler

Kadınların eğitim düzeyi

Kadının ana dili

Kadının 12 yaşına kadar yaşadığı yer

Kadının babasının okur-yazarlığı

Evlilik kararını kimin verdiği

Başlık parası

Akraba evliliği

Evlilik tipi

Eşler arasındaki yaş farkı

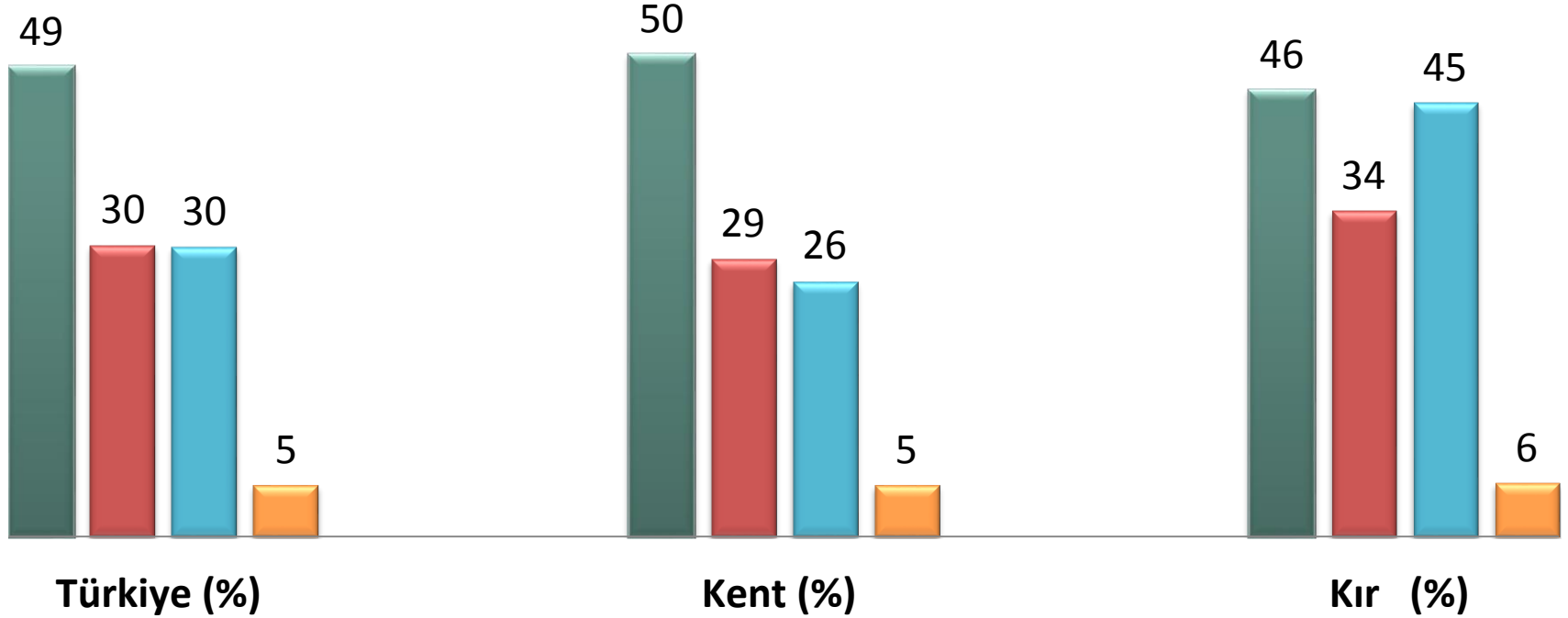
Bölge

Hanehalkı refah düzeyi

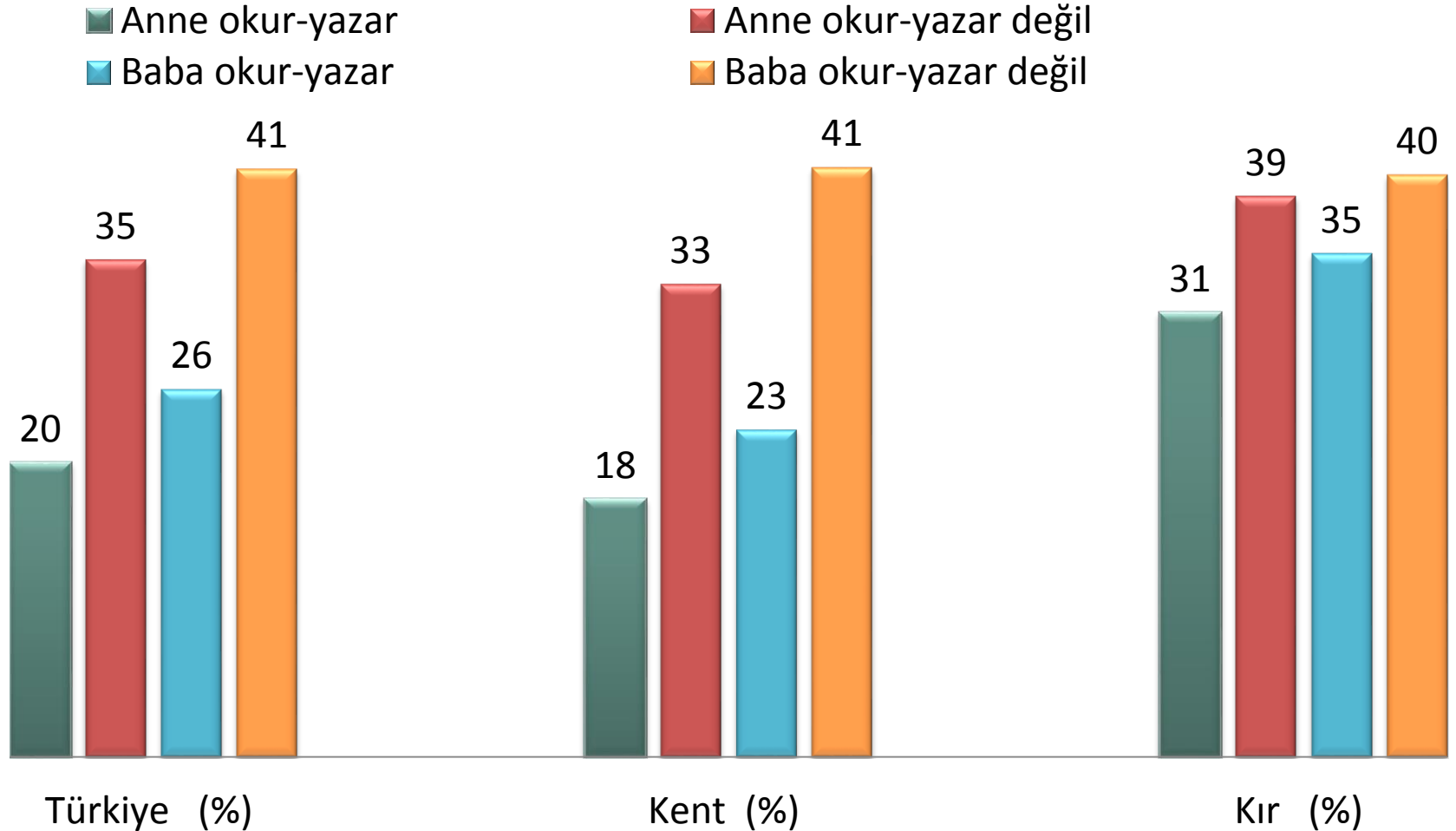
Eğitim düzeyine göre çocuk yaşta evlenme yüzdesi

■ Eğitimi yok/ İlk. bitirmemiş
■ İlköğretim ikinci kademe

■ İlköğretim birinci kademe
■ Lise ve üzeri

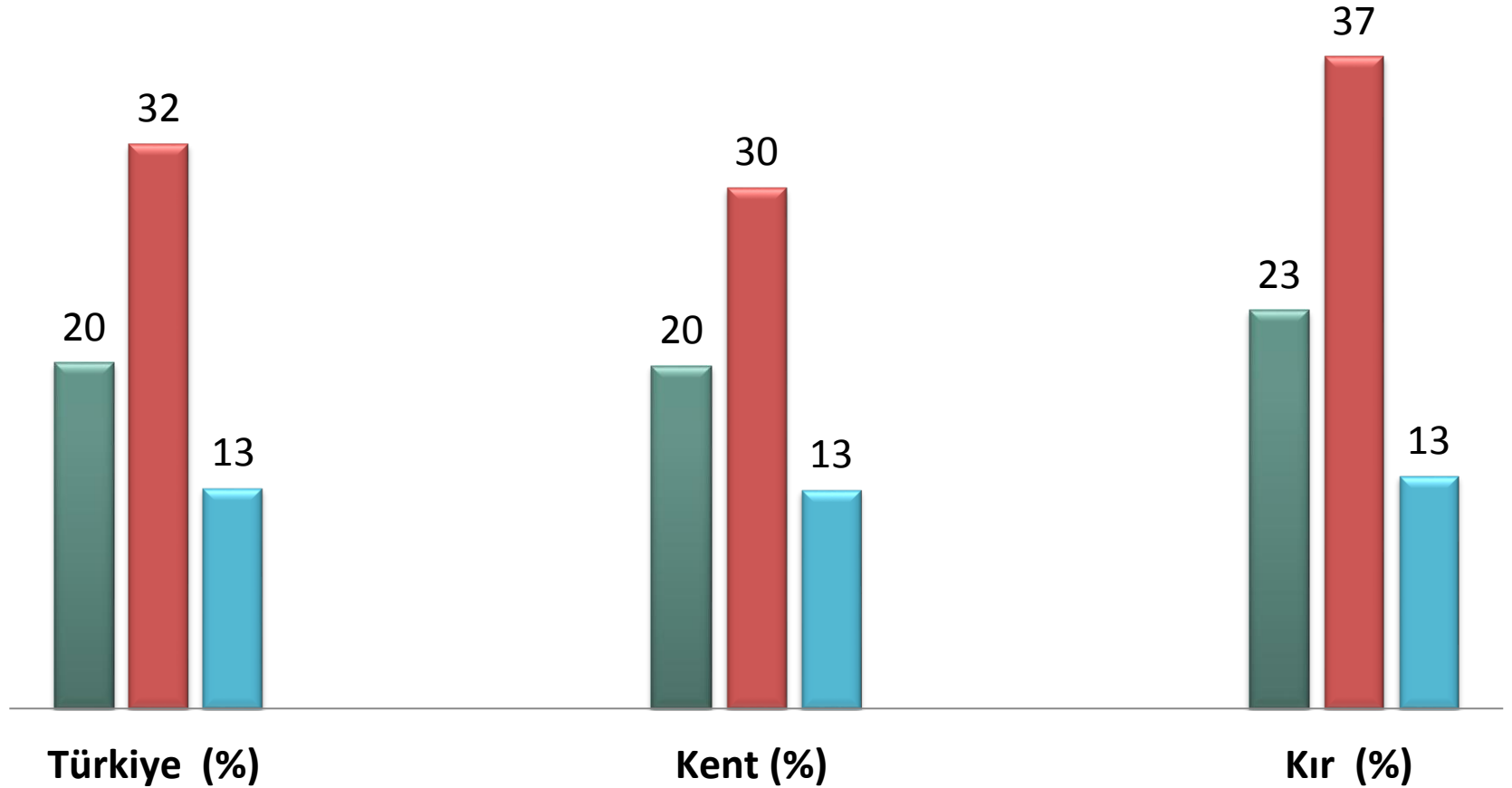

Anne ve babanın okur-yazarlığına göre çocuk yaşta evlenmiş kadınların yüzdesi

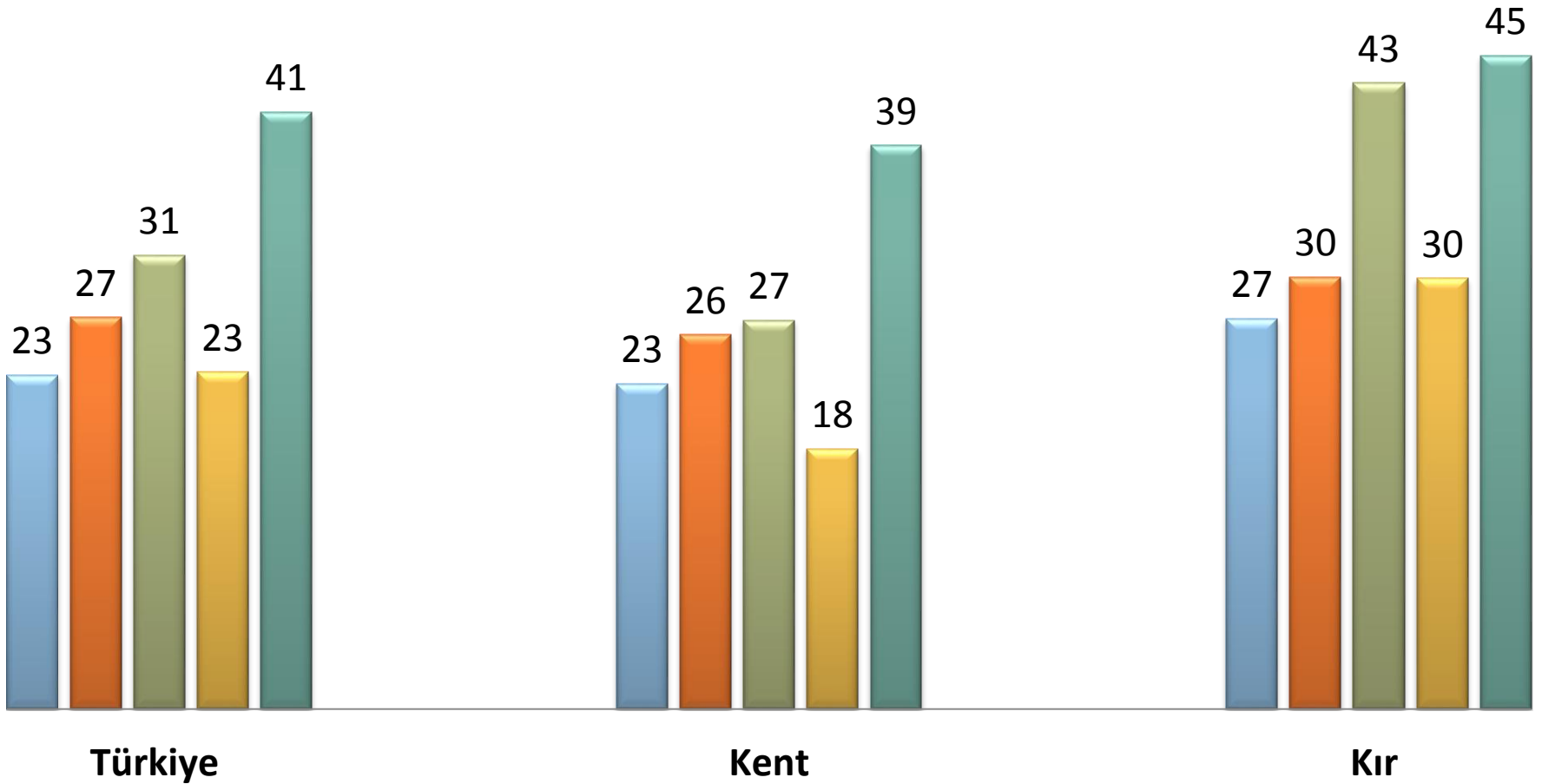
Sosyalleřtikleri yerleşim yerine göre ocuk yaşta evlenmiş kadınların yüzdesi

■ İl merkezi ■ İlçe merkezi veya köy ■ Yurtdışı

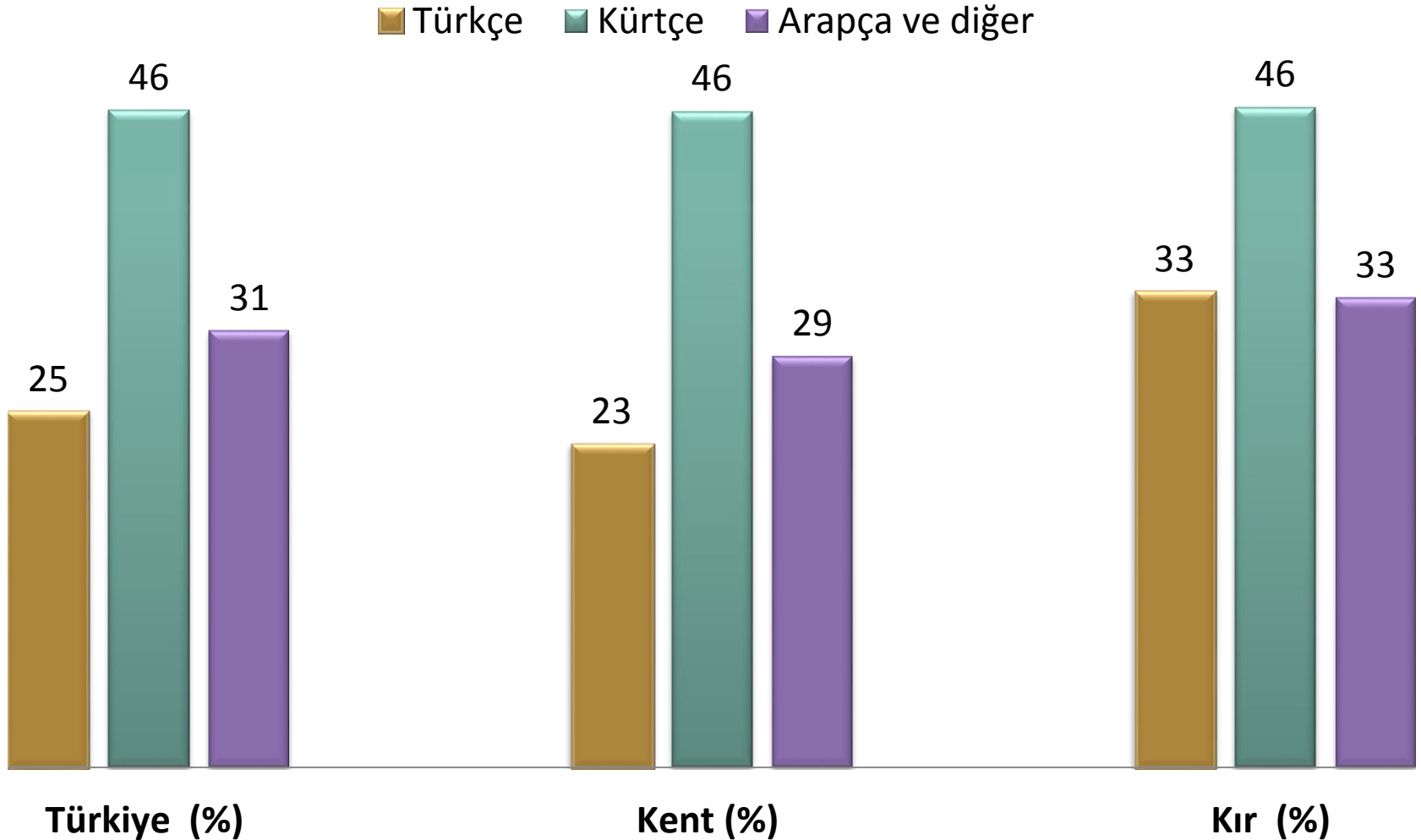

Yaşadıkları bölgelere göre çocuk yaşıta evlenmiş kadınların yüzdesi

■ Batı ■ Güney ■ Orta ■ Kuzey ■ Doğu

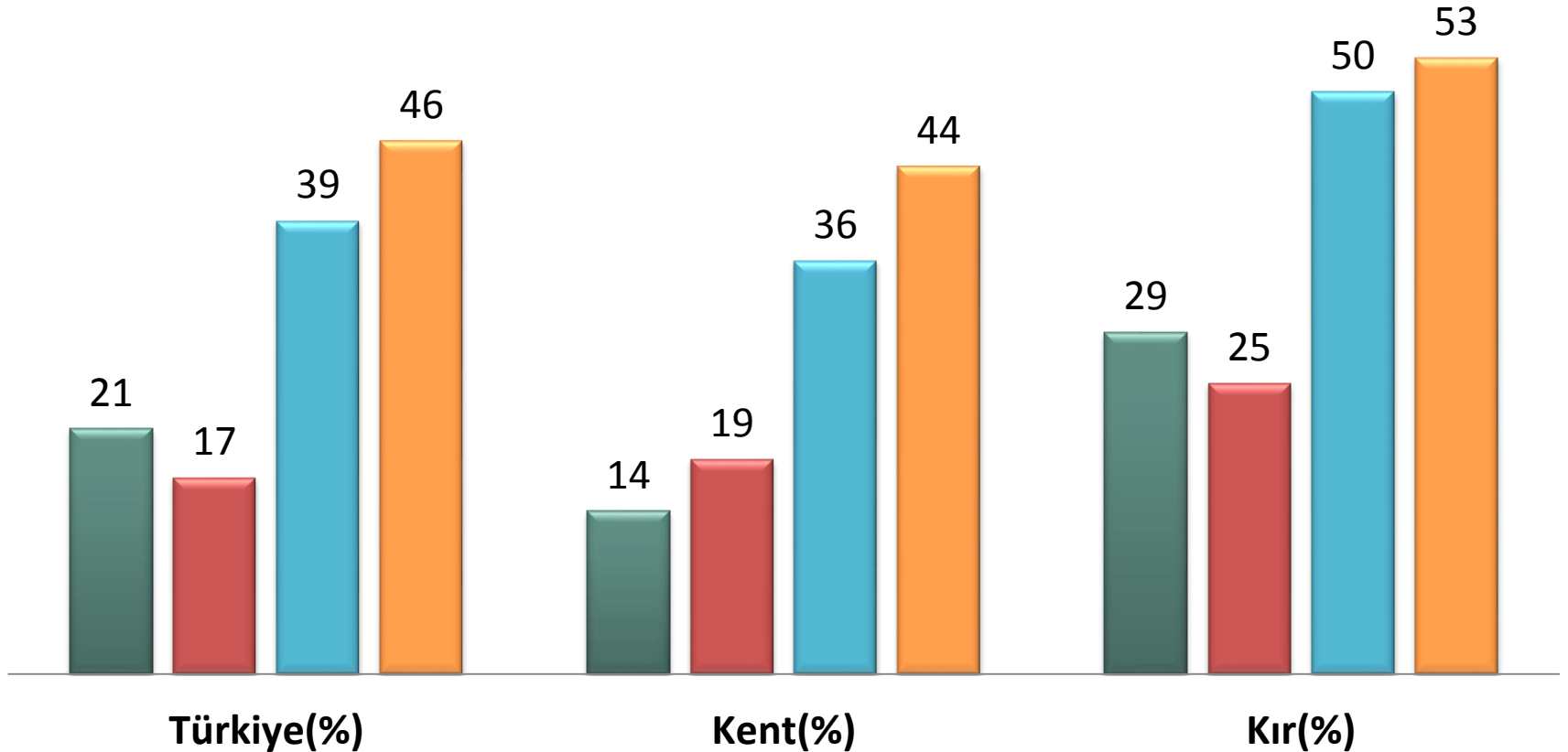

Anadil gruplarına göre çocuk yaşıta evlenmiş kadınların yüzdesi

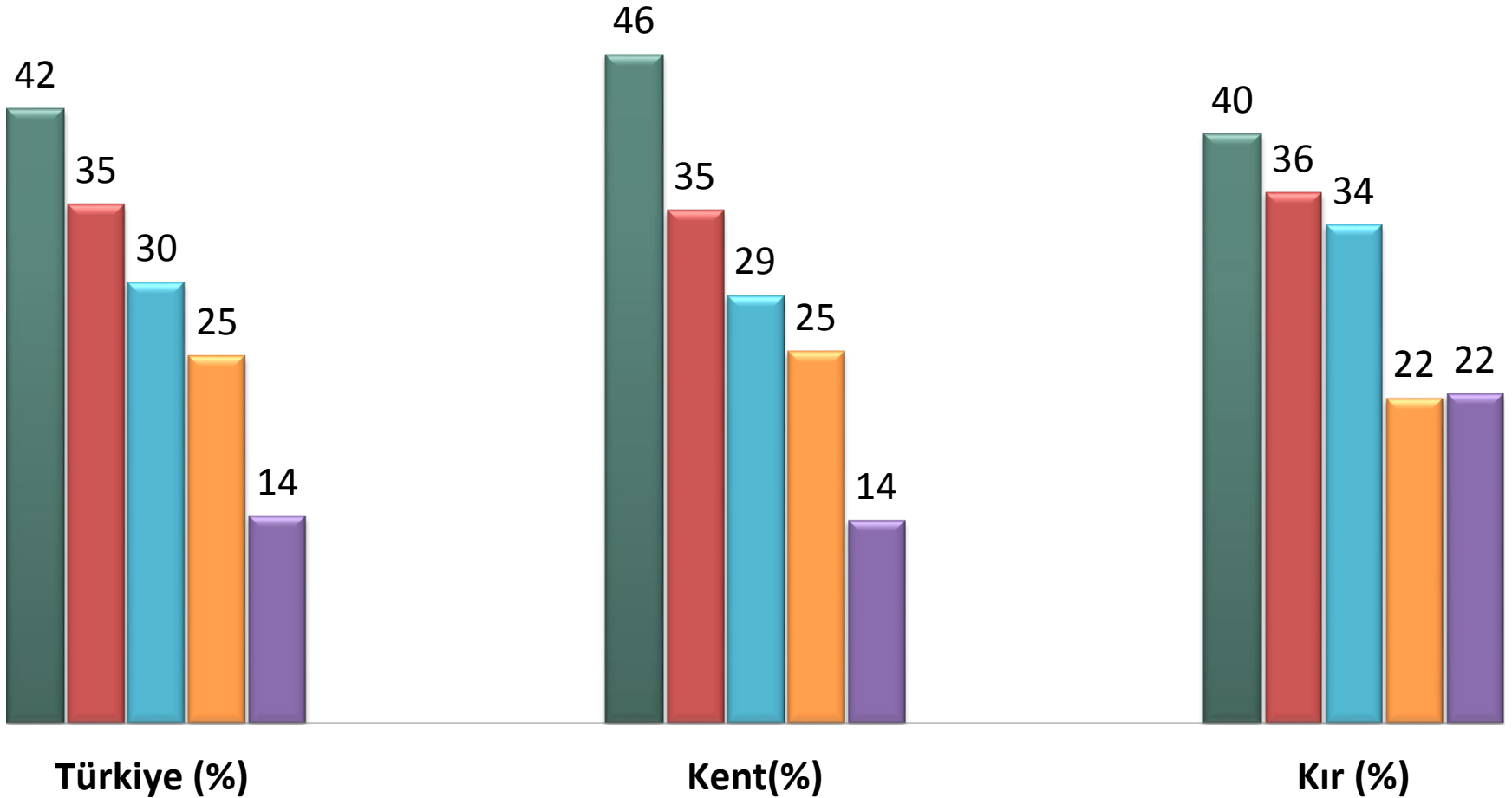
Eşleriyle yaş farklarına göre çocuk yaşıta evlenmiş kadınların yüzdesi

■ Yaklaşık aynı yaş ■ Erkek 2-4 yaş büyük
■ Erkek 5-9 yaş büyük ■ Erkek 10 yaş büyük

Hanehalkı refah düzeyine göre çocuk yaşıta evlenmiş kadınların yüzdesi

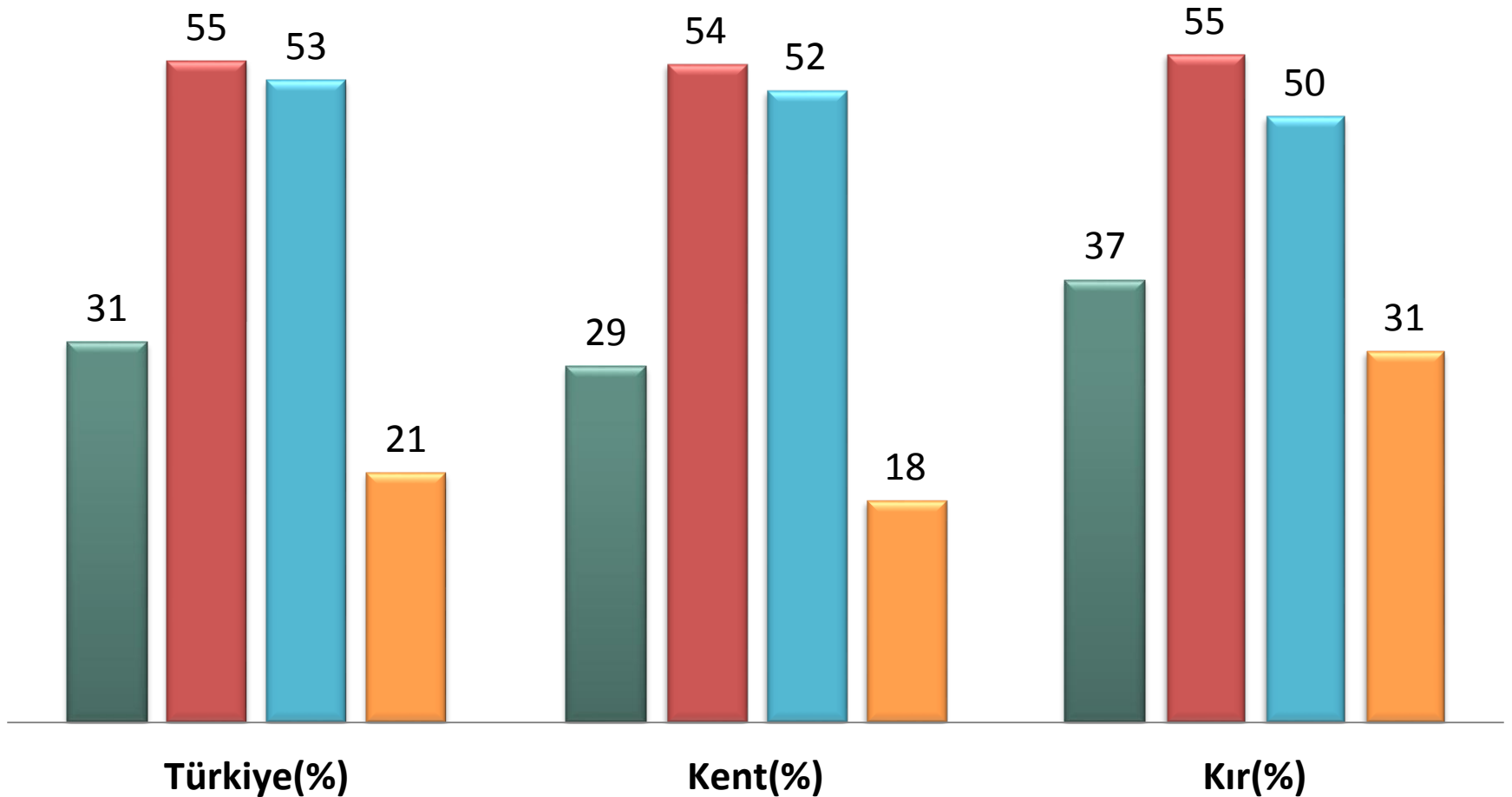
■ En düşük ■ Düşük ■ Orta ■ Yüksek ■ En yüksek

Evlenme kararlarının veriliş biçimine göre çocuk yaşta evlenmiş kadınların yüzdesi

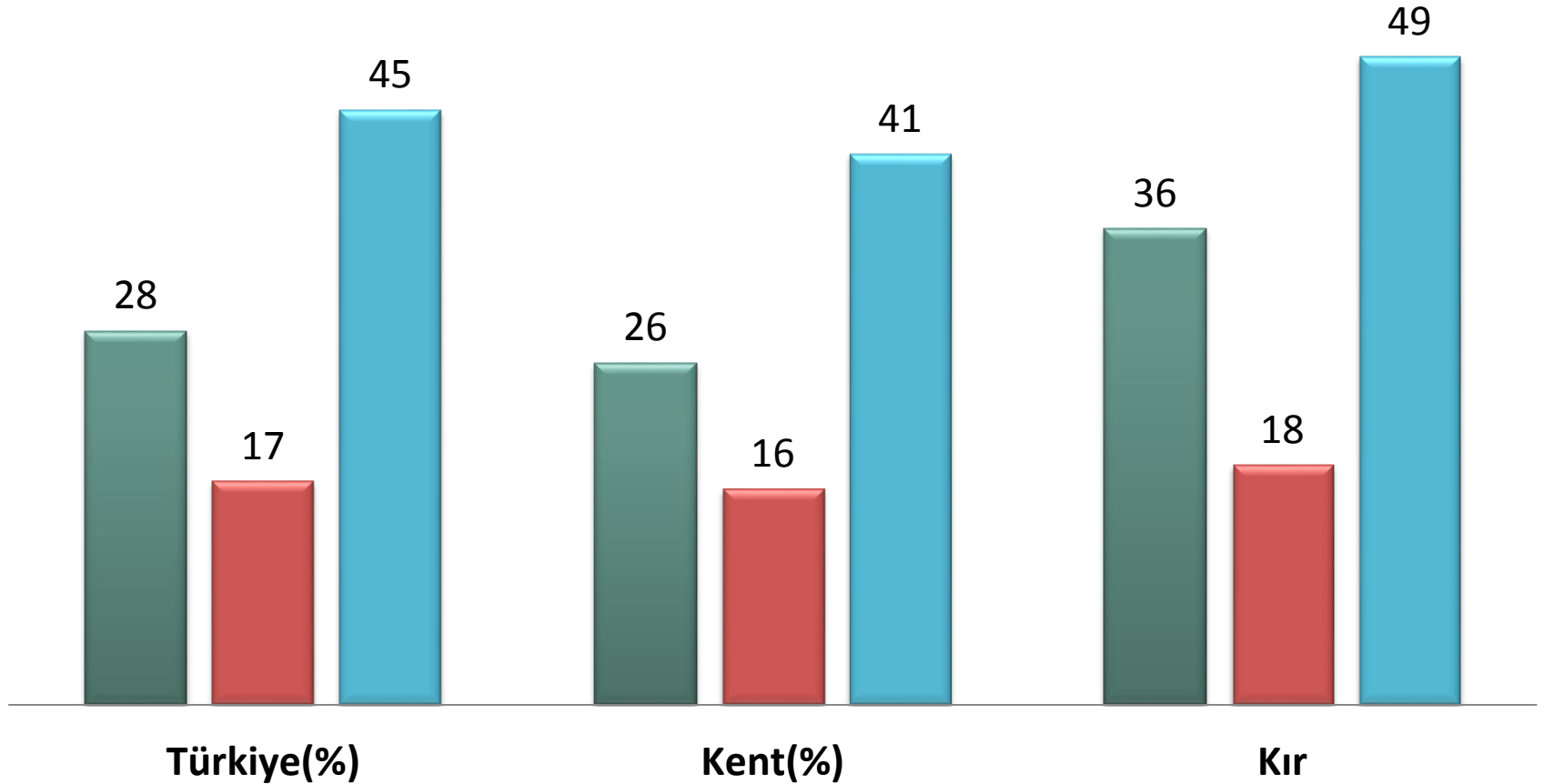
■ Aile kararı (onaylı)
■ Diğer (kaçırılma dahil)

■ Aile kararı (onaysız)
■ Kendi isteği (kaçma dahil)

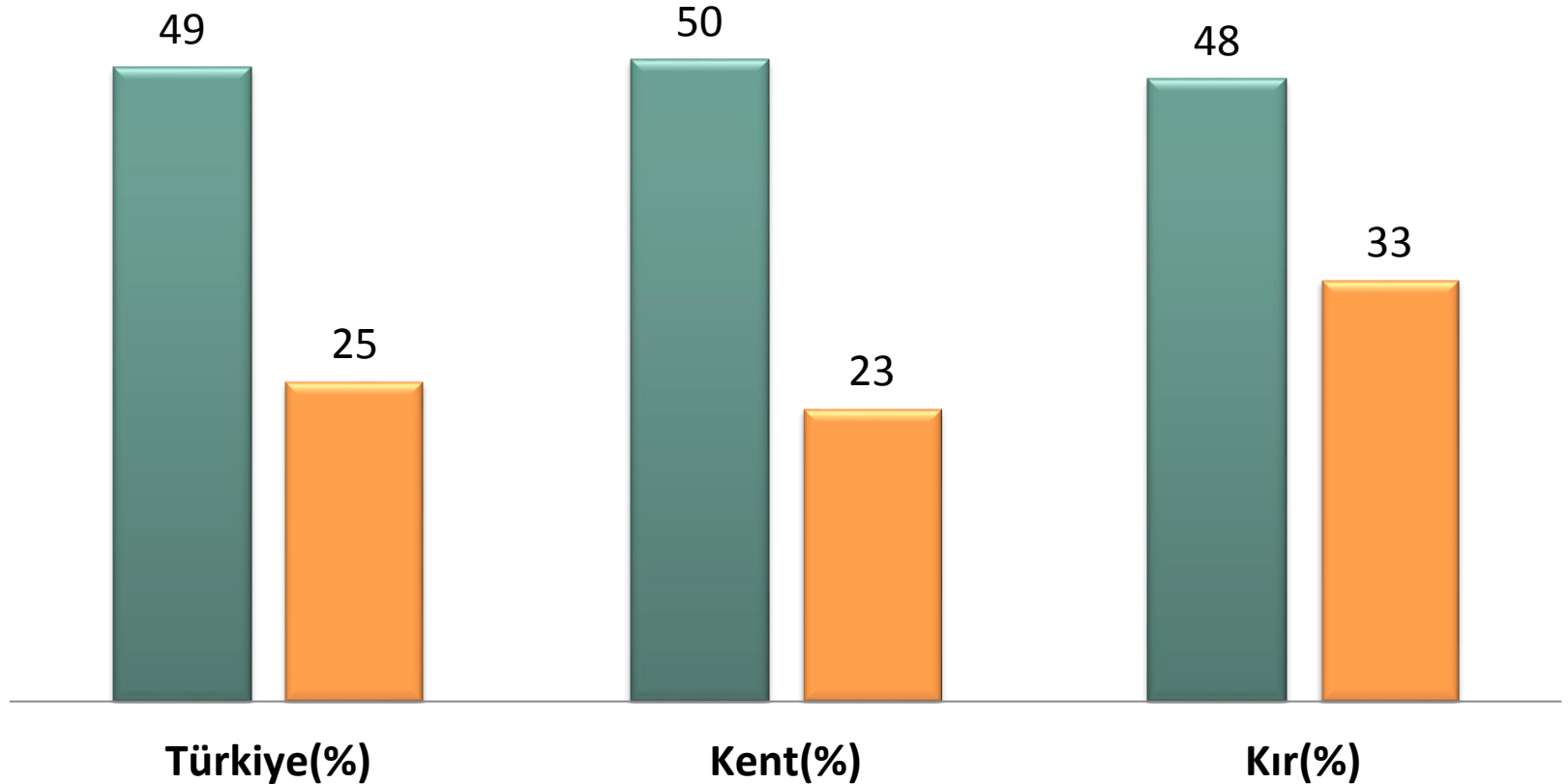
Evlilik biçimine göre çocuk yaşıta evlenmiş kadınların yüzdesi

■ Resmi ve dini nikâh ■ Sadece resmi nikâh ■ Sadece dini nikâh

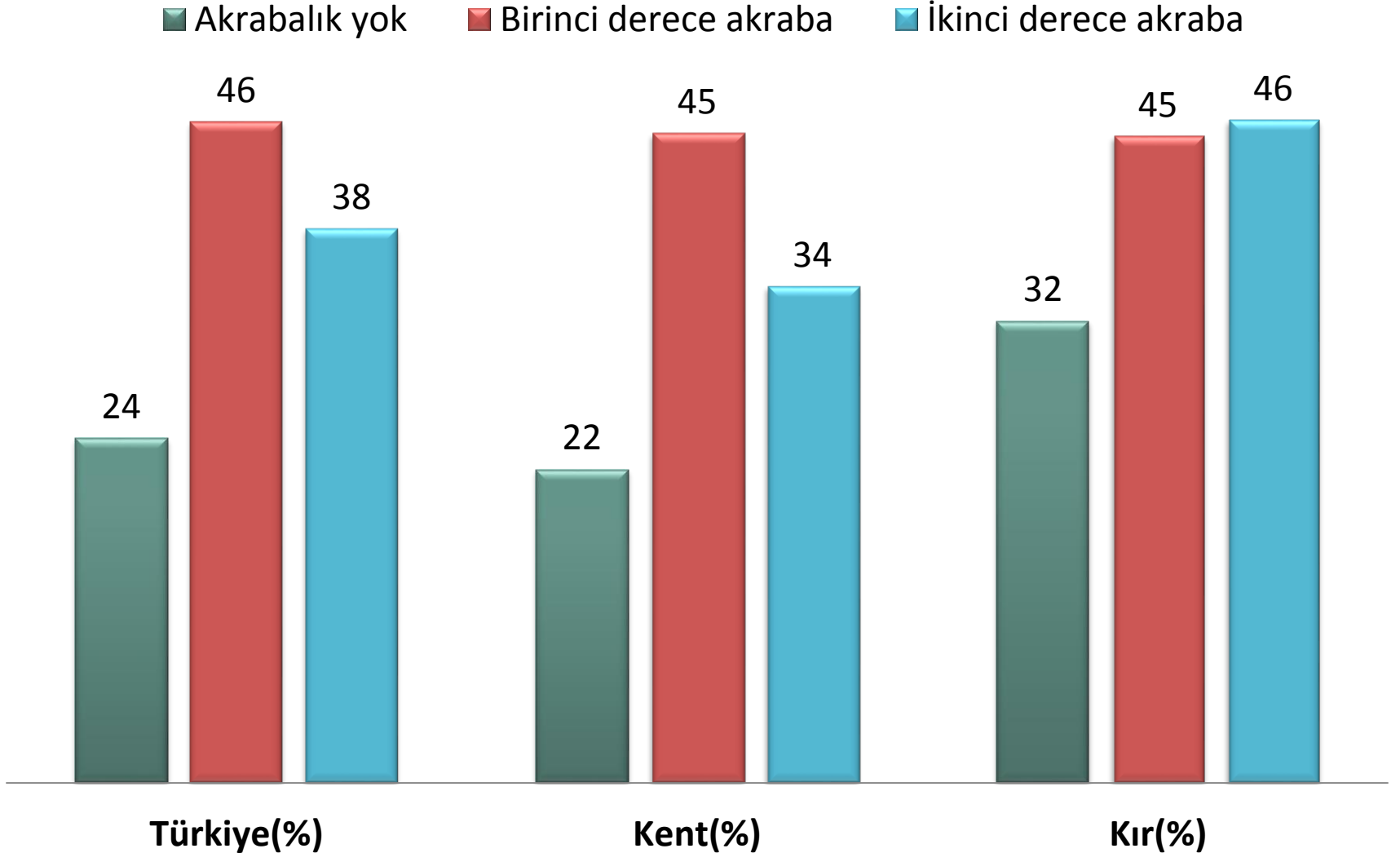

Başlık parası uygulamasına göre çocuk yaşıta evlenmiş kadınlar

■ Başlık parası var ■ Başlık parası yok

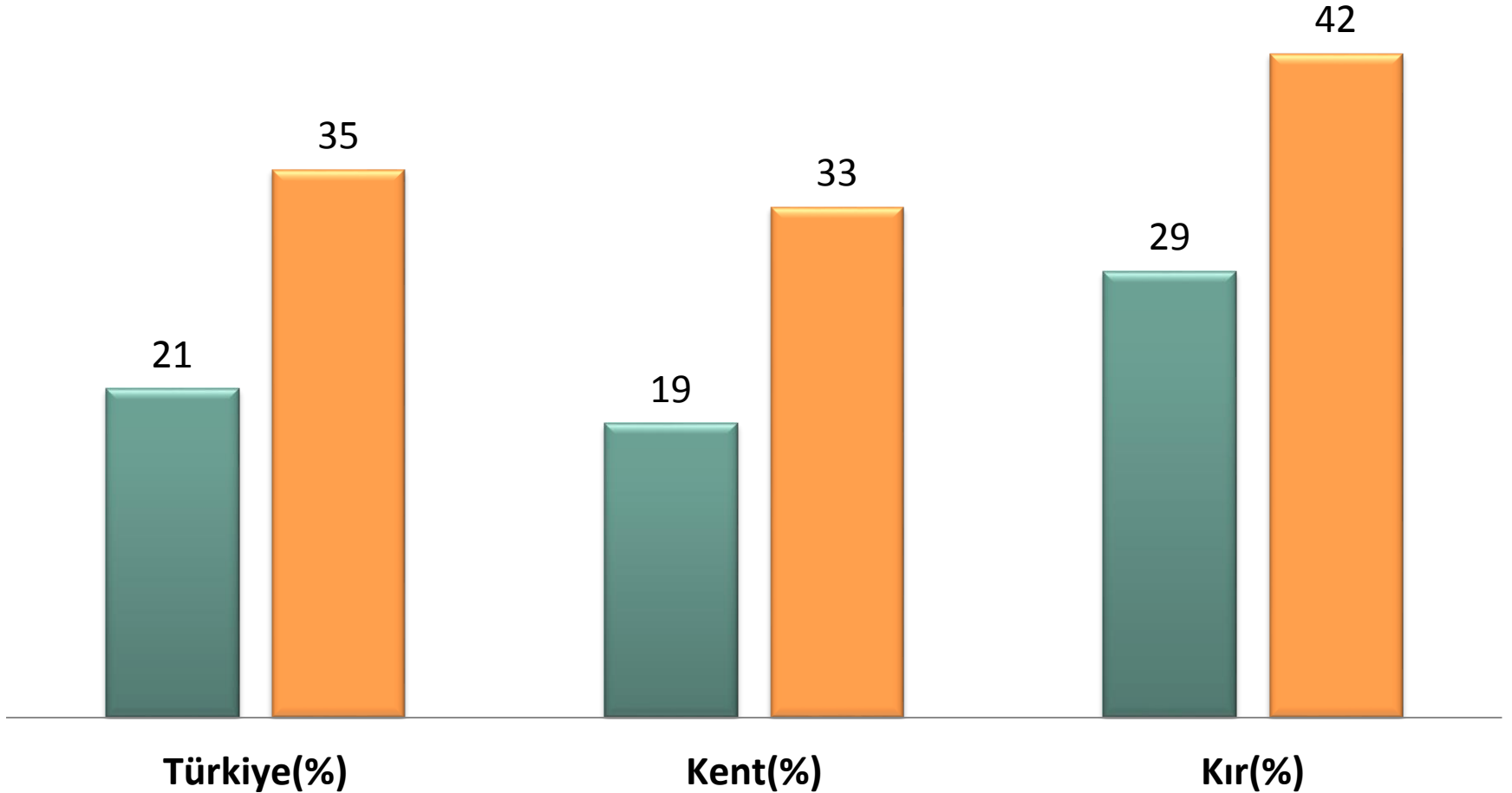

Akraba evliliği ve çocuk yaşıta evlilik

Nikah önceliği ve çocuk yaşta evlilik

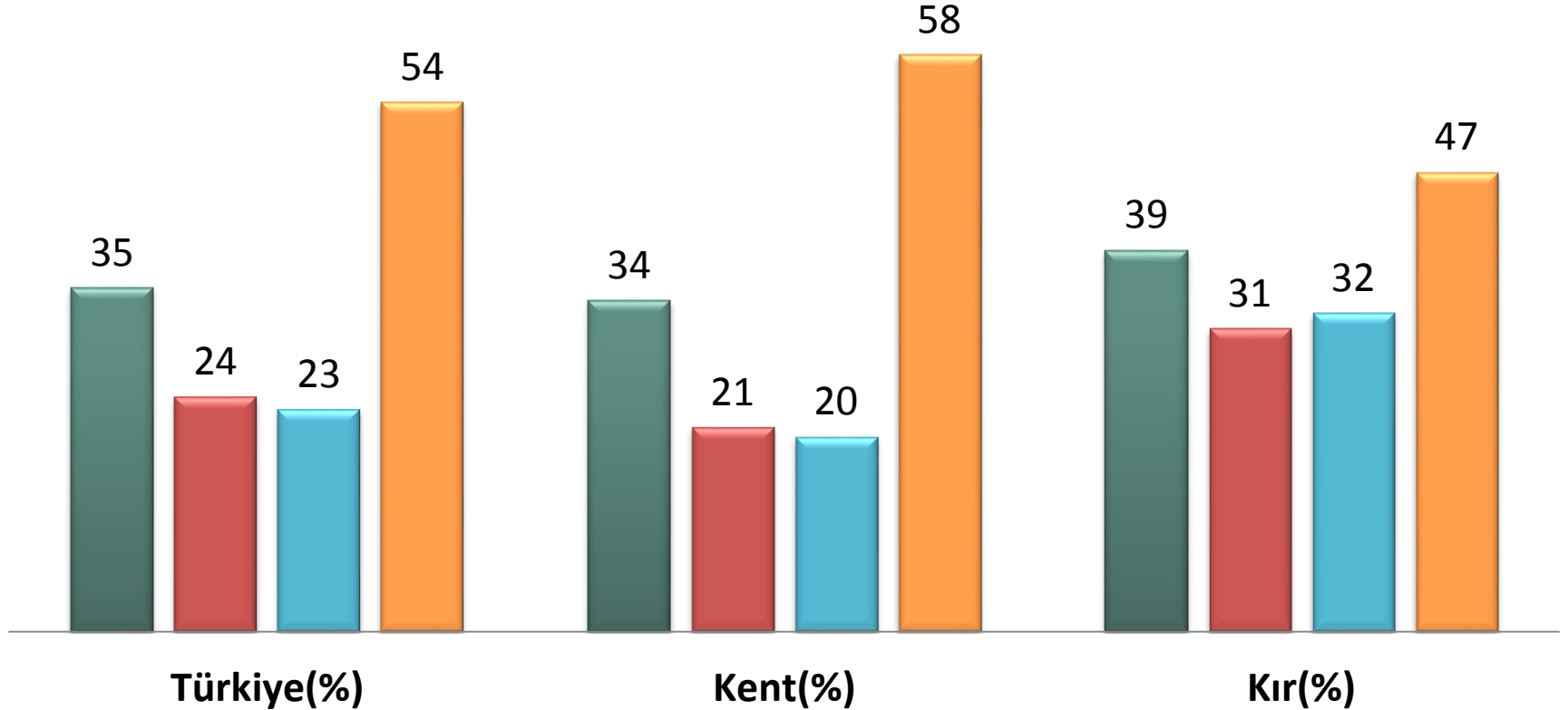
■ Resmi nikâh ■ Dini nikâh

Eşler arasındaki eğitim farkı ve çocuk yaşta evlilik

■ Erkek daha eğitilmiş
■ Eğitim düzeyleri eşit

■ Kadın daha eğitilmiş
■ İkisi de eğitimsiz

Evliliğin kuruluşuna ilişkin özellikler		18 yaş öncesi evlilik	18 yaş sonrası evlilik
Evlilik kararı	Aile kararı (onaylı)	46,8	41,5
	Aile kararı (onaysız)	19,9	6,2
	Kendi isteği	24,3	47,8
	Diğer (kaçma dahil)	9,0	4,6
Evlilik şekli	Resmi ve dini nikah	94,8	95,4
	Sadece resmi	3,2	1,6
	Sadece dini	1,9	2,8
	Hiçbiri	0,1	0,2
Nikah önceliği	Resmi nikah	37,3	52,7
	Dini nikah	62,7	47,3
Nikâh için yaş büyütme	Yaşı büyütülmüş yaşı	13,3	-
	büyütülmemiş	86,7	-
Dini nikâhı kıyan kişi	Resmi imam	62,6	67,1
	Diğer imam	14,6	13,1
	Tanıdık/Akraba	10,9	11,0
	Muhtar	1,8	0,9
	Diğer	1,1	1,3
	Bilmiyor	9,0	6,5
Eşler arasında yaş farkı	Kadın 2 yaş büyük	1,0	7,5
	Yaklaşık aynı	10,5	25,7
	Erkek 2-4 yaş büyük	19,4	29,3
	Erkek 5-9 yaş büyük	45,4	28,4
	Erkek 10 yaş büyük	23,7	9,1

	Türkiye	Kır	Kent
Eğitim düzeyi			
Eğitimi yok, ilköğretimi bitirmemiş	10,2	11,3	10,8
İlköğretim birinci kademe	5,5	6,95	5,4
İlköğretim ikinci kademe	4,9	10,9	4,0
Lise ve üstü	1.00	1.00	1.00
Kadının ana dili			
Türkçe	1.0	1.0	1.0
Kürtçe	1.1	1.1	1.0
Arapça ve diğer	1.2	1.2	1.3
Çocukluğun geçtiği yer			
İl merkezi	1.00	1.00	1.00
İlçe merkezi ve köy	1,2	1,4	1,1
Yurtdışı	1,4	1,9	1,4
Kadının babasının okur-yazarlığı			
Okur-yazar	1.00	1.00	1.00
Okur-yazar değil	1,2	1,0	1,3
Eşler arasındaki yaş farkı			
Kadın 2 yaş ya da daha büyük	0,2	0,1	0,2
Yaklaşık aynı yaş	1.00	1.00	1.00
Erkek 2-3 yaş daha büyük	1,5	1,3	1,6
Erkek 5-9 yaş daha büyük	4,2	3,3	4,8
Erkek 10 yaş veya daha büyük	4,5	3,2	5,5

Lojistik Regresyon Sonuçları

İstatistiksel olarak anlamlılık ** p<0.01 , * p<0.05,

Türkiye modeli Nagelkerke R2 % 29,9, Kır modeli Nagelkerke R2 %24,6, Kent modeli Nagelkerke R2 % 31,5

Lojistik Regresyon Sonuçları

	Türkiye	Kır	Kent
Evlilik kararı			
Aile kararı (onaylı)	1,0	1,1	1,1
Aile kararı (onaysız)	2,0	1,8	2,1
Diğer (kaçırılma dahil)	1,9	2,3	1,7
Çiftlerin kararı (kaçma dahil)	1.00	1.00	1.00
Başlık parası			
Başlık verildi	1,6	1,5	1,7
Başlık verilmedi	1.00	1.00	1.00
Akraba evliliği			
Akrabalık yok	1.00	1.00	1.00
Birinci derece akraba (Kuzen)	2,2	1,8	2,4
İkinci derece	1,7	1,7	1,6
Evlilik tipi			
Resmi ve dini nikah var	1.00	1.00	1.00
Sadece resmi nikah var	0,8	0,6	0,9
Sadece dini nikah var	1,1	1,1	1,1
Diğer	0,5	0,3	0,8

İstatistiksel olarak anlamlılık ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$,
Türkiye modeli Nagelkerke R2 % 29,9, Kır modeli Nagelkerke R2 %24,6, Kent modeli Nagelkerke R2 % 31,5

Lojistik Regresyon Sonuçları

	Türkiye	Kır	Kent
5 Bölge			
Batı	1.00	1.00	1.00
Güney	0,9	0,9	0,9
Orta	1,7	2,0	1,6
Kuzey	0,9	1,0	0,9
Doğu	1,0	1,1	1,0
Hanehalkı refah düzeyi			
En düşük	1,4	0,7	1,7
Düşük	1,3	0,8	1,2
Orta	1,2	0,7	1,2
Yüksel	1,1	0,5	1,2
En yüksek	1,00	1,00	1,00

İstatistiksel olarak anlamlılık ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$,
Türkiye modeli Nagelkerke R2 % 29,9, Kır modeli Nagelkerke R2 %24,6, Kent modeli Nagelkerke R2 % 31,5

Kadınlar için evlenme yaşı yükseliyor olsa da belli özelliklere sahip kadınlar için çocuk yaşta evlilik değişmiyor.

Erken yaşta evlenme riski daha yüksek kadınlar:

- ▶ Eğitim düzeyi düşük,
- ▶ Babası okur–yazar olmayan,
- ▶ Ana dili Türkçe olmayan,
- ▶ Kırsal alanda sosyalleşmiş,
- ▶ Kırsal alanda yaşayan
- ▶ Refah düzeyi en düşük olan hanelerde yaşayan
- ▶ Evliliğinin kuruluşunda geleneksel faktörlerin ön planda olduğu kadınlar

Kız çocuklarının eğitim düzeyinin artması öncelikli konudur.

Hiç eğitimi olmayan kız çocukları, en az lise eğitimi olanlardan **10 kattan daha fazla çocuk gelin olma riskine** sahip.

Özellikle kırsal alanlarda kız çocukların eğitiminin **en az lise düzeyinde** olması gerekiyor.

Kırsal alanlarda daha baskın olan ataerkil değer yargıları nedeniyle evliliklerin geleneksel yollarla kurulması etkili,

- ▶ Evlilik kararını ailenin verdiği,
- ▶ Sadece dini nikahın yapıldığı,
- ▶ Başlık parasının verildiği,
- ▶ Birinci derece akrabalar ile gerçekleşen,
- ▶ Yaş farkının erkeğin 5 yaş ve daha fazla büyük olduğu evliliklerde,

kız çocuklarının erken evlenme riskleri daha yüksek

Kent/kır farkı azalıyor, baskın olan kırsal alanlarda daha egemen olan değer yargıları

- Kentleşmenin artması ile kent/kır farkı azalıyor,
- Çocuk gelinler sorunu, sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun sorunu değil. Orta Anadolu bölgesinde de oldukça yaygın.
- Kırsal alanlarda daha yaygın olması, toplumsal değer yargılarını ve toplumsal meşruiyetin önemini gösteriyor.

Sonuçlar

- Ulusal ve uluslararası düzenlemelere rağmen, çocuk yaşta evliliklerin halen mevcut olması, sorunun sadece yasalar yoluyla çözülemeyeceğini gösteriyor.
- Çocuk gelinleri onaylayan ve meşru gören sosyal ve kültürel değer yargılarının yasalarından daha güçlü oldukları görülmektedir
- Bu nedenle, çözümün toplumsal düzeyde aranması önemlidir.

Çocuk yaşta evlenen kız çocukları

- Eğitimlerini yarıda bırakıyor,
- Toplumsal hayatın her alanına daha az katılıyor,
- Daha fazla sosyal baskı ve şiddete maruz kalıyor,
- Bedenlerinin kontrolü kendi denetimlerinde olamıyor,
- Sağlık açısından önemli sorunlar yaşıyor ve çocuk yaşta anne olmaktan kaynaklı sorunlarla uğraşıyorlar.

**“çocuk yaşıta evlilik”
kadınların tüm yaşamları boyunca
fırsat eşitsizliğine
maruz kalmaları demektir.**

ENGELLENMELİDİR ...

Sosyoloji Araştırmaları Dergisi

Cilt: 15 Sayı: 2- Güz 2012

Sosyoloji Derneęi, Türkiye

<http://www.sosyolojidernegi.org.tr/dergi>